

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกรณีพิเศษการศึกษาหลักสูตร การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ ระดับที่ 3-4 โดยตรง แต่มีเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องกรณีพิเศษการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมาเสนอประกอบดังนี้

1. กรณีพิเศษการศึกษา

1.1 ความหมายของกรณีพิเศษการศึกษา

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของกรณีพิเศษการศึกษาหลายรูปแบบซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

ภิญโญ สาธร ได้ให้ความหมายว่า "กรณีพิเศษการศึกษา (Supervision) หมายถึงความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูและผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุง การสอน หรือให้การศึกษา"¹ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ได้ให้ข้อคิดว่า "การ นิเทศการศึกษาคือความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ ให้การศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนดเกิดขึ้นกับผู้เรียน"² นาฏเจดีย์ว สุมาวงศ์ กล่าวว่า "กรณีพิเศษการ

¹ภิญโญ สาธร, หลักกรณีพิเศษการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 274.

²นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "กรณีพิเศษการศึกษา," ซึ่งทางนักรับการ การศึกษา (กรุงเทพมหานคร : เอส.เอ็ม.เอส., 2524), หน้า 218.

ศึกษาหมายถึงการปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อการปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น"¹ สาย
 ภาณุรัตน์ กล่าวไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่าง
 ที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน"² ซึ่งแนวคิดใกล้เคียง
 เคียงกับแนวคิดของ อาคม จันทรสุนทร ซึ่งกล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาคือการ
 จัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลัง
 ในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและก่อให้เกิด
 ผลในขั้นสุดท้ายคือ "การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ"³ ส่วนความ
 เห็นของ สาโรช บัวศรี เห็นว่า "การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือดูแลและตรวจ
 ครา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม และเกื้อกูล เพื่อให้งานวิชาการและธุรการในโรงเรียน
 หรือแต่ละสายงานให้เกิดผลดี การนิเทศการศึกษานี้ไม่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาแต่ประ-
 การใด แต่เป็นการแนะนำโดยแท้และเป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย"⁴

นอกจากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาไทยได้ให้ความคิดเห็น
 ไว้หลายท่านดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทัศนะของชาวต่าง-

¹ นาฏเจดีย์ว สุมาวงศ์ และคณะ, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร
 : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 1.

² สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," คู่มือการนิเทศการ
 ศึกษา 2508 (กรุงเทพมหานคร : แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511),
 หน้า 11.

³ อาคม จันทรสุนทร, "การนิเทศภายในโรงเรียน," คู่มือการบริหาร
 นิเทศการศึกษาและการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน (เอกสารฉบับที่ 2/2519
 ลพบุรี : ฝ่ายนิเทศการสอน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6, 2519), หน้า 10.

⁴ สาโรช บัวศรี, แนวคิดในการบริหารการศึกษา (พระนคร :
 โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า 68.

ประเทศเช่น เบน เอ็ม. แฮริส (Ben M. Harris) สรุปว่า "การนิเทศการศึกษาคือสิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจูงใจในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานโรงเรียนให้ไปในแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลักของการสอนของโรงเรียน นั่นคือ การนิเทศการศึกษานั้นมุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและวัสดุ"¹ นิคเดย์ (Neagley) และ อีแวน (Evans) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนสมัยใหม่คือ การกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งให้เกิดผลทางบวก ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอนในชั้นเรียน"² คอมนบอลด์ ไวลส์ (Kimball Wiles) ให้ความหมายว่า "การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือให้สภาพการเรียนการสอนพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น"³ ซึ่งแนวคิดของ ฮาร์โรลด์ พี. อัดมส์ และ แฟรงค์ จี. ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) คล้ายกับแนวคิดของ ไวลส์คือ "การนิเทศการศึกษาเป็นบริการที่เกี่ยวกับการสอนและปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น"⁴ สำหรับ วิลเลียม เอช. เบอร์ตัน และ ลีโอ เจ. บรัคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner)

¹Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1964), p.2.

²Ross L. Neagley and N. Evans, Handbook for Effective Supervision of Instruction (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1964), p.2.

³Kimball Wiles, Supervision for Better Schools 3d.ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1955), p.8.

⁴Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision (New York : American Book Co., 1953), p.5.

มีความคิดว่า "การนิเทศการศึกษาคือเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับ การปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก"¹ วิลลาร์ด เอส เอลสบรี (Willard S. Elsbree) ให้ความหมายไว้สั้น ๆ ว่า "การนิเทศ การศึกษาคือกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น"² และ โทมัส เอช บริกส์ และ โจเซฟ จัสต์แมน (Thomas Henery Briggs and Joseph Justman) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษานำมาซึ่งการประสานงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้กำลังใจและชี้ทางให้ครูได้เจริญงอกงามในอาชีพ"³

1.2 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาคือความพยายามในการกระทำในเรื่องการแนะนำ การกระตุ้น การให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ทำหน้าที่พิเศษ ที่มีต่อครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในการปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ หรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทั้งหมด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามจุดหมายของการศึกษา การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการปรับปรุงกระบวนการเรียน การสอน ดังเช่น วิจิตร (ซีรกุล) วรุตบางกูร และคณะ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความ

¹William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision : A Social Process 3d. ed. (New York : Appleton-Century Company, 1967), p.139.

²Willard S. Elsbree, et al., Elementary School Administration and Supervision 3d.ed. (New York : American Book Co., 1967), p.139.

³Thomas Henery Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision (New York : Mcmillan, 1952), p.406.

จำเป็นของการนิเทศการศึกษา ซึ่งสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาคือการปรับปรุง ขบวนการศึกษา ให้การศึกษามีคุณภาพยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษานั้น ก็เพื่อต้องการให้เกิดการสูญเสียเล้าทางการศึกษาน้อยที่สุด และเป็น การส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น เหมาะสมกับความต้องการและความ เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคต หัวใจของความสำเร็จในการปรับปรุงการศึกษานั้น กับคุณภาพของครูผู้สอนและวิธีการสอน ซึ่งจะต้องได้รับการปรับปรุงโดยใช้ขบวนการ และเทคนิคเฉพาะอย่าง งานในหน้าที่นี้เป็นงานของศึกษานิเทศก์ที่จะต้องนิเทศ ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและไ้มาครุฐานยิ่งขึ้น¹

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นและมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการ ศึกษา ทั้งข้อคิดของ ภิญโญ สาขร ที่กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาทำให้วิชาชีพ ทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาตนเองขึ้น มีความรู้ความ สามารถ มีประสบการณ์ และมีประสิทธิภาพในการทำงานทางการศึกษามากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการปรับปรุงและเกิดการเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดมาเป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษา เพราะศึกษานิเทศก์ย่อมคลุกคลีอยู่กับงานการศึกษาและประชาชนจนมีความรู้และประ- สบการณ์เพียงพอที่จะบอกได้ว่า สิ่งใดคือสิ่งที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ต้องการและ สิ่งนั้นควรจะเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะการศึกษาจะต้องสนองตอบ ความต้องการของประชาชน การนิเทศการศึกษาทำให้มีการปรับปรุงวิธีสอนและวิธี ให้การศึกษาให้ดีขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เข้าไปทำหน้าที่ ห้ทั้งให้คำแนะนำ ปรีกษา และวิเคราะห์ วิจัยงานต่าง ๆ ของการให้การศึกษาอยู่เสมอ ทั้งนี้ศึกษานิเทศก์ อาศัยประสบการณ์และผลของการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยอื่น ๆ ทั้งที่ศึกษา-

¹ วิจิตร (ธีระกุล) วัตถุประสงค์, กายจนนา ศรีกาฬสินธุ์ และ สุพิชญา ธีระกุล, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิเศษ, 2519), หน้า 4.

นิเทศก์ทำเองและที่ผู้อื่นทำเอามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์ งาน
 นิเทศการศึกษาช่วยให้มีการวัดและประเมินผลการศึกษาดีขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์
 เป็นคนนอก มิใช่ครูอาจารย์ที่สอนอยู่เอง ย่อมมองเห็นอะไรบกพร่องในการเรียน
 การสอนได้ดีกว่า¹ จึงเห็นได้ว่างานนิเทศการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการ
 จัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

1.3 ความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษา

สาย ภาณุรัตน์ ได้กำหนดความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษาไว้
 ดังนี้

1. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจจุดองแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและ
 หน้าที่โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น ซึ่ง
 หมายถึงการเรียนการสอน และการสร้างความเจริญเติบโตของนักเรียนโดยรอบ
 ด้าน คือ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา สุนทรียภาพ มโนภาพ
 และค่านิยมสร้างสรรค์
2. ช่วยให้ครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชนและปัญหา
 ต่าง ๆ ของเยาวชนอย่างดีที่สุด
3. ช่วยสร้างครูให้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี
4. ช่วยเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและเข้มแข็ง และรวม
 หมู่คณะให้เป็นทีมที่ปฏิบัติงานร่วมกัน ด้วยสติปัญญาอันสูง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อัน
 เกี่ยวกัน

วิญญู สาคร, "ผู้นำกับศึกษานิเทศก์," บริหารการศึกษา

1 (กรกฎาคม - กันยายน 2523) : 46-47.

5. ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงานให้ถูกต้องสมกับความสามารถของครูแต่ละคน และมอบหมายให้ครูแต่ละคน ช่วยปรับระดับประคองให้ครูนั้นใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ

6. ช่วยครูให้พัฒนาการสอนของตน

7. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียนและงานของอาชีพครู

8. ช่วยประเมินผลงานของครูโดยอาศัยความเจริญของงานของเด็กไปตามแนวทางที่ตกลงกันไว้

9. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักคนหาจุดลำบากในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน และช่วยครูวางแผนการสอนให้เหมาะสมและแก้ไข

10. ช่วยในค่านับประชาสัมพันธ์ บอกเล่าและชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นทราบถึงความเคลื่อนไหวที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการ เพื่อให้ราษฎรเข้าใจและให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ

11. ช่วยหยิบยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถจะแก้ไขได้โดยลำพัง เสนอขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะแก้ไขให้หลุดวงไปจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารและจากราษฎรหรือกลุ่มราษฎร

12. ช่วยป้องกันครูให้พ้นจากการถูกใช้งานจนเกินขอบเขต และช่วยป้องกันครูจากการถูกคำหึงหยาบ หรือถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม¹

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาที่สำคัญอยู่ที่ การปรับปรุง ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษามีใช้การบังคับหรือคอยจับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเป็นมนุษย์²

¹สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508, หน้า 29-38.

²พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (พระนคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 2.

วิจัย (ธีระกุล) วรุตมากร และ สุพิชญา ธีระกุล ได้กำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ข้อดังนี้คือ

1. เพื่อให้ครูได้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรและได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา หวังให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา ทิการณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ
5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัดกระทรวง และสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ¹

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษาและผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ดำเนินงานและกิจกรรมตามโครงการ แผนงานและหลักสูตรให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย
2. ปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งมีหลักการ ความมุ่งหมาย และวิธีการโดยเฉพะต่างจากการนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียนให้เหมาะสมตามรูปแบบ ระดับโอกาส และพื้นที่

วิจัย (ธีระกุล) วรุตมากร และ สุพิชญา ธีระกุล, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 80.

3. เพื่อให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษาอื่นใดในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษาและปฏิบัติงานสนามใดที่กระทบถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการของประชาชน ตามปรัชญาการศึกษาออกโรงเรียน

4. เสนอแนะในการแก้ปัญหาการนิเทศการศึกษาออกโรงเรียนตามแต่โอกาส พื้นที่ และตามที่กรมการศึกษาออกโรงเรียนมอบหมาย

5. ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และขอเสนอแนะในด้านการบริหาร ด้านวิชาการ และการปฏิบัติงานการศึกษาออกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับระบบการบริหารราชการ

6. เพื่อรับผิดชอบในการประสานประโยชน์ ทำความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน คณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนภาค คณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด คณะกรรมการหรือผู้ปฏิบัติการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการอื่นใดอันเกี่ยวกับการศึกษาออกโรงเรียนและหน่วยงานที่เป็นของรัฐและเอกชนที่จัดบริการงานการศึกษาออกโรงเรียน¹

1.4 บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

ได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ หรือภาระความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ต่าง ๆ กัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

สุภากร ราชากรกิจ ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

1. วางแผนงานร่วมกับครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนานโยบายการศึกษา ร่วมงานโครงการดำเนินงานใหม่บรรลุผล โดยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแนะนำ ชี้แจงปัญหาของครูแต่ละคน

¹ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกานนิเทศงานการศึกษาออกโรงเรียน พ.ศ.2523", (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2523), หน้า 1-2.

2. ร่วมมือค้ำบริหาร ช่วยในการตัดสินใจดำเนินการ และแนะแนวทาง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
3. จัดให้มีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครู แสวงหาวิชาการใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงวิธีสอน
4. จัดพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน โดยช่วยคณะครูตั้งวัตถุประสงค์ของ การสอนทุกวิชาเลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้เด็ก เลือกวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนให้ เหมาะสม
5. จัดการเกี่ยวกับสาขาวิธีสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน การใช้หนังสือ แบบเรียน รวมถึงเอกสารทางวิชาการ
6. ช่วยประสานงานทุกฝ่าย และจัดหาความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการ เรียนการสอน
7. มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา รวมทั้งวิจัยโครงการ ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น¹

ซารี มณีศรี ได้สรุปหน้าที่ทั่วไปของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้คือ

1. ช่วยเหลือ แนะนำโรงเรียนในด้านวิชาการและบริหาร
2. เสนอแนะข้อคิดเห็นต่อกรมในด้านวิชาการและการบริหาร
3. ทำหน้าที่เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายวิชาการกับฝ่ายบริหาร
4. ตรวจโรงเรียนในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่
5. ดำเนินการนิเทศและอบรมครูในโรงเรียนที่สังกัด
6. ผลิตและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการและอุปกรณ์การศึกษา
7. ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยงานทางวิชาการ

¹สุภากร ราชากรกิจ, "การนิเทศการศึกษา," เอกสารทางวิชาการ หลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : วงศ์สว่างการ-พิมพ์, 2516), หน้า 76-77.

8. ประสานงานระหว่างศึกษานิเทศก์ ครู และเจ้าหน้าที่บริการการศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ¹

เบน เอ็ม แฮริส (Ben M.Harris) กล่าวถึงภารกิจของศึกษานิเทศก์โดยมองในลักษณะกว้าง ๆ 10 ประการคือ

1. งานพัฒนาหลักสูตร การพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ทั่วไป
2. งานดำเนินการเรียนการสอน จัดดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร
3. การเลือกสรรบุคลากร จัดให้มีคณะบุคคลรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการดำเนินการฝึกอบรม รวมทั้งการคัดเลือกบรรจุ เลือกเฟ้นการทดสอบ การเก็บรักษาระเบียนแต่ละบุคคล
4. การจัดบริการความสะดวก จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. การจัดอุปกรณ์การสอน ใ้แก่ การคัดเลือก ตรวจสอบและการเก็บรักษาหรือความสะดวกในการสอนของครู
6. ฝึกอบรมประจำการเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกว่าเดิม
7. จัดปฐมนิเทศครูใหม่เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน
8. ให้บริการพิเศษทางคนอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
9. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในทางที่เกี่ยวข้องกับการสอน
10. ประเมินผลการเรียนการสอน²

¹ ชาติ มณีศรี, การนิเทศการศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2520), หน้า 13-14.

² Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education, p. 14-15.

กวิน (Gwynn) ได้มองภารกิจของศึกษานิเทศก์ในแนวใกล้เคียงกับ
เบน เอ็ม แฮริส (Ben M. Harris) แน่นเน้นในเรื่องการช่วยเหลือและสร้าง
เข้าใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา โดยสรุปเอาไว้ 10 ประการคือ

1. ช่วยเหลือครูหรือครูใหญ่ให้เข้าใจนักเรียนดีขึ้น
2. ช่วยเหลือครูปรับปรุงตนเองและเขารวมมือกับสมาชิกคนอื่น ๆ ใน

โรงเรียน

3. ช่วยเหลือครูให้ทำและใช้อุปกรณ์การสอน
4. ช่วยเหลือครูปรับปรุงการสอน
5. ช่วยสร้างความชำนาญพิเศษให้กับครูในโรงเรียน
6. ช่วยให้ครูได้ใช้วิธีการประเมินผลการเรียนโดยวิธีที่ดีที่สุด
7. กระตุ้นให้ครูปรับปรุงโครงการ งาน และความก้าวหน้าของตนเอง
8. กระตุ้นให้ครูร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรและถือปฏิบัติตามหลักสูตร ศึกษา-
นิเทศก์เป็นผู้ประสานงานและคอยให้บริการแก่ครู
9. ช่วยเหลือให้ครูพบผลสำเร็จและมีความมั่นคงในอาชีพและในชุมชน
10. ศึกษานิเทศก์จะทอกรู้จักมักคุ้นกับผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน เพื่อ
การปฏิบัติงานและความก้าวหน้าของโรงเรียน¹

สเวียร์ริงเกน (Swearinger) ได้กล่าวว่า หน้าที่สำคัญและเป็นภารกิจ
ที่ศึกษานิเทศก์จะต้องปฏิบัติมี 8 ประการคือ

1. มีหน้าที่ประสานงานกับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน
2. ส่งเสริมการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้กับชุมชนและโรงเรียน
3. ขยายประสบการณ์ของการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป
4. ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. อำนวยความสะดวกในการประเมินผลและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

¹ Minor Gwynn, Theory and Practice of Supervision
(New York : Dodd, Mead and Company, Inc., 1961), pp.27-31.

6. วิเคราะห์สภาพการณ์ของการเรียนการสอน
7. ช่วยพัฒนาอาชีพครูให้มีความก้าวหน้า
8. ช่วยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ (Integration) ในเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษา สามารถให้ครูหรือคณะครูมองเห็นค่านิยมและเข้าใจจุดมุ่งหมายดังกล่าว¹

ลูซิอู และ แมคเนล (Lucio and McNeil) กล่าวถึง
ศึกษานิเทศก์จะต้องมีหน้าที่ 6 อย่างคือ

1. การวางแผน ช่วยกำหนดนโยบายขอบเขตของการปฏิบัติงาน หรือวางโครงการปฏิบัติงานทางการศึกษา
2. การบริหาร ช่วยผู้บริหารตัดสินใจ ประสานงาน และร่วมมือปฏิบัติงานกับผู้อื่น
3. การนิเทศ เพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตร โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกและแนะนำประสบการณ์ การสอน รวมทั้งอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม
5. สำนึกการสอน
6. การวิจัย โดยการสำรวจ ทดลอง ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน²

สำหรับภารกิจของศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 ได้กำหนด

¹Mildud E. Swearingen, Supervision of Instruction : Foundations and Dimensions (Boston : Allyn and Bacon Inc., 1962), pp.42-78.

²William H. Lucio and John D. McNeil, Supervision : A Synthesis of Thought and Action (New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1962), p.24.

หน้าที่และกิจกรรมที่พิเศษของศึกษานิเทศก์งานการศึกษานอกโรงเรียน ในด้านการบริหาร ด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติการของสถานศึกษาในสังกัด ตามกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การวางแผน วิจัย ค้นคว้า และรวบรวมสถิติข้อมูลการนิเทศการศึกษา
2. การประเมินผล มาตรฐาน และหลักฐานทางการศึกษา
3. การจัดทำและทดลองหลักสูตร แบบเรียน บทเรียน อุปกรณ์และรูปแบบการจัดการศึกษา
4. การพัฒนา ควบคุมหลักสูตรที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมายให้สถานศึกษา
5. การผลิตเอกสาร คู่มือ แบบเรียน บทเรียน และอุปกรณ์การศึกษา
6. การเผยแพร่ ประสานงาน ติดตามและรายงาน
7. การฝึกอบรม ประชุม สัมมนาผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน ผู้เรียนและบุคลากรอื่นใดในลักษณะเดียวกัน
8. การส่งเสริม การสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชน หรือท้องถิ่น
9. การสาธิต การจัดบริการ บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา และงานโครงการอื่นใดที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมายให้สถานศึกษาคำเนินการ
10. งานตรวจการศึกษานอกโรงเรียนและงานอื่นใดในลักษณะเดียวกันที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย
11. งานศาลาแม่และเด็ก
12. งานกลุ่มสนใจและกิจกรรมในชุมชนหรือท้องถิ่น
13. งานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ แบบสามัญ และแบบอาชีพ
14. งานห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านหรือตำบล และห้องสมุดเคลื่อนที่
15. งานการศึกษาทางสื่อสารมวลชนและโครงการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์
16. งานโสภิตศึกษา
17. งานส่งเสริม ประสานงานด้านวัฒนธรรม จริยธรรม พละนามัยและการอาชีพ

18. งานการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาพิเศษ ในลักษณะเฉพาะพื้นที่
เฉพาะกาล ชนกลุ่มน้อย หรือสำหรับบุคคลบางประเภท

19. กิจกรรมอื่นใดที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดและให้เป็นหน้าที่
งานพิเศษการศึกษานอกโรงเรียน¹

สำหรับภารกิจของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น หน่วย
ศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ดังนี้

1. มีหน้าที่และรับผิดชอบในการนิเทศการสอน การบริหาร และงานวิชาการ
เป็นที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการ การศึกษานอกโรงเรียนแก่สถานศึกษาหรือ
หน่วยงานย่อยที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน

2. มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจแนะ ตรวจสอบ และควบคุมสถานศึกษา
หรือหน่วยงานย่อย ที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายระบุไว้

3. มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าทางวิชาการนิเทศการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
นอกโรงเรียน และเผยแพร่ผลการศึกษาค้นคว้า เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถของ
ศึกษานิเทศก์ และผู้เกี่ยวข้องกับงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

4. มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดอบรมและประชุมสัมมนาศึกษานิเทศก์กรมการ
ศึกษานอกโรงเรียนที่ออกปฏิบัติงานในท้องถิ่นเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอเพื่อสร้าง
ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ แนวคิดและแนวทางปฏิบัติงานได้ทันต่อเหตุการณ์
และอยู่ในทิศทางอันเดียวกัน

5. มีหน้าที่ให้ความร่วมมือปฏิบัติงาน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอบรม
ประชุมสัมมนา ศึกษาทดลอง วิจัย ประเมินผล ปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพประสิทธิภาพ

¹"ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยงานการศึกษานอกโรงเรียน
พ.ศ. 2523," (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2523), หน้า 2-3.

การเรียนการสอน และการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

6. มีหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มีลักษณะของอาศัยความเชี่ยวชาญและเทคนิคเฉพาะอย่าง เช่น กิจกรรมศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา และการศึกษาทางวิทยุไปรษณีย์¹

จากหน้าที่และกิจกรรมที่ศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องนิเทศงานการศึกษายุ่งใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนั้น หน่วยงานศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดให้ศึกษานิเทศก์ผู้ไปนิเทศงานการศึกษายุ่งใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาทุกหมวดวิชา ทั้งวิชาบังคับและวิชาชีพ ศึกษาคนควาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ และนิเทศครูสอนหรือผู้เกี่ยวข้องของความเหมาะสม รวมทั้งมีหน้าที่ติดตามผล ประเมินผลการนิเทศเพื่อปรับปรุงการนิเทศให้เกิดผลดีเสมอ และสำหรับศึกษานิเทศก์ที่นิเทศการบริหาร ให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการนิเทศการบริหารในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงิน วัสดุครุภัณฑ์ การจัดองค์การ รวมทั้งการค้นคว้าเทคนิคการบริการให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อนิเทศแก่ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องของความเหมาะสม²

¹กรมการศึกษานอกโรงเรียน, หน่วยงานนิเทศก์, คู่มือศึกษานิเทศก์
กรมการศึกษานอกโรงเรียน (อัครสำเนา), หน้า 76.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

2. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

2.1 ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้ให้ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชนในชนบท ประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จก็คือ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมใกล้ตัว เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างจริงจัง ให้เป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น¹

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ให้นิยามไว้ว่า การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเป็นการศึกษาที่จัดเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ซึ่งจะช่วยให้เขาสามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังต้องให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ทางเกษตรแผนใหม่และความรู้คนอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้น มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง มีความรู้เกี่ยวกับการอนามัยและวางแผนครอบครัว มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรับผิดชอบคานหน้าที่พลเมืองและสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความรู้อื่นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง²

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จว่า เป็นการสอนให้รู้หนังสือกับการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ โดยการสอนด้านอาชีพควบคู่ไปกับการสอนอ่านและเขียนเพื่อให้ผู้เรียนจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์

¹ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ หน้า 109, (เอกสารอัครสำเนา).

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสภาพการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ 2518, หน้า 5. (เอกสารอัครสำเนา)

ในการปรับปรุงอาชีพ และความเป็นอยู่ของตนเอง ตลอดจนชุมชนที่ตนอาศัยอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ¹

2.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทยเป็นผลมาจากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2480 ซึ่งพบว่าผู้มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 68.8 รัฐบาลจึงเริ่มรณรงค์จัดการไม่รู้หนังสือโดยออกพระราชกำหนดบังคับให้คนไทยทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาขั้นต้น เรียกว่า การศึกษาขั้นมูลฐาน แต่มีอุปสรรคคืออัตราการออกกลางคันอยู่ในระดับสูง ซึ่งประเทศไทยได้พยายามแก้ปัญหานี้ โดยได้นำแนวคิดจากการประชุมระหว่างชาติที่กรุงเทพมหานคร ประเทศอิหร่าน เมื่อเดือนกันยายน 2508 ที่ว่าการสอนให้อ่านออกเขียนได้เป็นอย่างดีไม่เพียงพอ เพราะไม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนสามารถอยู่ติดกันได้ ควรเพิ่มทักษะเกี่ยวกับอาชีพที่ตนในท้องถิ่นนั้นทำควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงอาชีพและความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ที่ประชุมเรียกการสอนแบบนี้ว่า "การสอนแบบสมกิจ" (Work Oriented Functional Literacy)"²

กระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ทดลองแก้ไขการไม่รู้หนังสือตามการสอนแบบสมกิจ โดยดำเนินการทดลองที่จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2511 เป็นเวลา 5 เดือน ทำการสัปดาห์ละ 5 วัน ๆ ละ 2½ ชั่วโมง ทดลองเปิดสอน 20 ห้องเรียน ที่อำเภอเกาะว สามารถช่วยให้มีผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น

¹ UNESCO, Regional Office for Education in Asia, Study Visit and Seminar Work Oriented Adult Literacy Pilot Project in Iran. (Bangkok : 1976), pp. 16-22.

² แผนองค์กร กองการศึกษาผู้ใหญ่, "สถิติการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ," หน้า 1-5. (เอกสารอัครสำเนา)

452 คน¹ จากการประเมินผลพบว่า ประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออก มีความสนใจ
อยากจะเรียน และมีผลการเรียนเป็นที่น่าพอใจ สามารถอ่านออกเขียนได้ และมีความ
เข้าใจเกี่ยวกับอาชีพดีขึ้น²

ในการดำเนินงานตามโครงการนี้ ประสบผลสำเร็จในด้านการอ่านเขียนและ
ช่วยจูงใจต่อการมาเรียนของผู้ใหญ่พอสมควร แต่ต้องประสบปัญหาเรื่องครูผู้สอน ทั้งนี้
เพราะครูผู้สอนไม่มีความมั่นใจที่จะสอนด้านอาชีพ ถ้าจะเชิญวิทยากรมาสอนก็ปรากฏว่า
จำนวนวิทยากรตามท้องถิ่นที่เปิดสอนมีไม่พอ ผู้บริหารการศึกษาจึงได้พยายามปรับปรุง
วิธีการสอนแบบสมกิจ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลดี
ยิ่งขึ้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2513 จึงได้เริ่มจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จโดยกรม
สามัญศึกษาได้ส่งคณะเจ้าหน้าที่ไปสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการ
กินที่อยู่ของประชาชนในท้องถิ่นที่จะเริ่มโครงการคือ จังหวัดลำปางและแพร่ รวบรวม
ข้อมูลจากการสำรวจและจากประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อรวบรวมขึ้นเป็นเนื้อหาของ
หลักสูตร ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งเป็น 4 หมวดวิชา ได้แก่ การเกษตร เศรษฐกิจ การอนามัย
และวางแผนครอบครัว และหน้าที่พลเมือง สำหรับการสอนตามโครงการการศึกษาผู้ใหญ่
แบบเบ็ดเสร็จใช้วิธีอภิปรายและสืบสวนเรื่องราวหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ
ที่เหมาะสม ครูมีหน้าที่เพียงกระตุ้นให้นักศึกษาสามารถหาข้อมูลและอภิปรายปัญหาให้ลึกซึ้ง
รวมทั้งช่วยสรุปหรือชี้แหล่งวิชาการเพิ่มเติมเท่านั้น การประเมินผลการเรียนแบ่งเป็น
3 ระยะคือ ประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน การประเมินผล
หลังการเรียน การประเมินผลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน
เท่านั้น ไม่มีผลต่อการตัดสินให้หรือตก ใดๆ ใด เกณฑ์การวัดผลได้กำหนดไว้ว่า นัก
ศึกษาจะต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคเรียนนั้น

¹ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, "โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ
แบบสมกิจ," หน้า 7-8. (เอกสารอัครสำเนา).

² วีระชัย มีชอบธรรม, การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ (กรุงเทพมหานคร
: อักษรบัณฑิต, 2520), หน้า 13-15.

ถ้านักศึกษาคนใดมีเวลาเรียนไม่ครบร้อยละ 70 หากครูผู้สอนเห็นว่านักศึกษานั้นมีความตั้งใจเรียนดีและมีความรู้พอสมควร เมื่อต้องการจะขอให้นักศึกษานั้นรับประกาศนียบัตรครูจะทองสอนชดเชยให้จนมีเวลาเรียนครบร้อยละ 70¹

หลังจากได้เตรียมหลักสูตรและแบบเรียนแล้ว จึงเริ่มทดลองที่จังหวัดลำปางและแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2514 จังหวัดละ 10 ห้องเรียน โดยมีเป้าหมายว่าภายใน 6 เดือน หรือ 180-200 ชั่วโมง นอกจากจะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเห็นแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้ว ยังจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นแนวทางแก้ปัญหาจริง ส่วนทักษะในการอ่านออกเขียนไค้นั้น เป็นเป้าหมายที่ถือว่ามีความสำคัญรองลงมา ซึ่งผลการดำเนินงานการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ผู้บริหารก็ได้พยายามหาทางปรับปรุงโครงการการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จให้ได้ผลดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2515 โครงการนี้จึงได้ขยายออกไปในเขตการศึกษา 8 และเขตการศึกษา 3 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2516 หลังจากโครงการนี้ได้รับรางวัลชมเชยจากยูเนสโกในฐานะที่เป็นโครงการดีเด่น

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักว่า วิธีการจัดการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จนั้นเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงได้ขยายงานนี้เพิ่มอีก 2 โครงการในปี 2517 ได้แก่ โครงการนักศึกษาวิทยาลัยครู สอนการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จและโครงการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ ระดับที่ 3-4 ซึ่งจัดเพื่อสนองปัญหาที่มีนักศึกษาจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาเกินกว่าระดับประถมศึกษาตอนต้นในเวลากลางวัน ประสงค์จะศึกษาหาความรู้ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีชมศึกษาตอนต้นเพิ่มเติม โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต ซึ่งจะเปลี่ยนกระบวนการสอนเป็นแบบแก้ปัญหา และถือเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจและความถนัด ใค้อย่างกว้างอีกควย² สำหรับหลักสูตรการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จระดับที่ 3-4 ไค้

¹ วีระชัย มีชอบธรรม, การศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ, หน้า 116-118.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-23.

ยกร่างขึ้นตั้งแต่ปี 2517 กระทรวงศึกษาธิการได้ทดลองใช้ในโรงเรียนผู้ใหญ่ 6
โรงเรียน ในปี 2518 และประกาศใช้เป็นหลักสูตรทั่วประเทศเมื่อเดือนพฤศจิกายน
พ.ศ. 2522

2.3 วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่

แรกเริ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการไม่รู้หนังสือของประชาชนเท่านั้น ต่อมา
เมื่อมีคนไม่รู้หนังสือลดลง จึงมีแนวคิดใหม่ว่าควรแทรกความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแนว
ทางในการประกอบอาชีพด้วย วัตถุประสงค์ของการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้เปลี่ยนแปลงไป
ดังนี้

สมัยรัฐบาลชุกจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการอ่านออก
เขียนได้ คิดเลขเป็น และการฝึกให้รู้จักหน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในแผน
การศึกษาชาติ ปี 2503 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่คือ
"รัฐพึงสนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาขณะที่อยู่ใน
วัยเรียน หรือประสงค์จะศึกษาเพิ่มเติมเพื่อประกอบอาชีพให้ได้ผลดียิ่งขึ้น หรือที่อยู่ใน
สภาพซึ่งไม่อาจรับการศึกษาได้ตามปกติ" ต่อมาในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
ได้มีนโยบายและแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 เกี่ยวกับการ
จัดการศึกษานอกโรงเรียนว่า "การจัดการศึกษานอกโรงเรียนอันได้แก่การจัดการศึกษา
ผู้ใหญ่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นหนักที่สอนให้หนักไปในด้านการผลิต การจำหน่าย การ
ทำไร่นานา รวมทั้งการสหกรณ์และการตลาดด้วย"¹

ความแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) มี
เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนคือ

¹โมฮัมหมัด อับดุลกาเคร์, การศึกษาผู้ใหญ่เปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา -
ไทย (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, 2520), หน้า 5.

1. ให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เข้าถึง ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. จัดเนื้อหาวิชาเรียนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น นั้น ๆ โดยการศึกษา ค้นคว้าหาว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความจำเป็นและต้องการ เรื่องอะไร ระวังใค
3. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนมีการประเมินผลเพื่อใช้ ในการปรับปรุงงานการศึกษานอกโรงเรียน
4. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มีบทบาทในการศึกษานอก โรงเรียนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะให้สถานีวิทยุที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศจึกรายการ เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนให้มากขึ้น โดยเน้นรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรง ชีพของประชาชนและสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชา- ธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งยึดมั่น รัก เคารพ เทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นหลัก
5. ส่งเสริมให้เอกชน ท้องถิ่น กลุ่มชน จัดศูนย์ปฐมวัย โดยเฉพาะในชนบท แหล่งเสื่อมโทรมและในชุมชนที่หนาแน่น พร้อมทั้งเร่งส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการใน การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยอาศัยสื่อมวลชนและสถานีที่เกี่ยวข้อง¹

2.4 หลักสูตรการศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จ พุทธศักราช 2522 ระดับที่ 3-4

หลักสูตรการศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จ พ.ศ. 2522 ระดับที่ 3-4 เป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จชั้นอาานออกเขียนได้ การศึกษา ระดับนี้มุ่งหวังที่จะส่งเสริมผู้เรียนที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและวัฒนธรรม อันจำเป็นต่อการประกอบอาชีพศึกษาหาความรู้และชาวสาร

ข้อมูลเพิ่มเติม และการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต เป็นพลเมือง
ดีในสังคมประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หลักสูตรนี้มีความยืดหยุ่นเพียง
พอที่จะให้ผู้เรียนเลือกเรียนไต่ถามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความ
ต้องการของตน

2.4.1 หลักการ

หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเซิร์จ ระดับที่ 3-4 มีหลักการ
สำคัญดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่จัดเพื่อเปิดโอกาสใหญ่ที่ไม่ได้เรียนในระบบ
โรงเรียนภาคปกติ ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอันเป็นพื้นฐานสำหรับประกอบอาชีพตาม
ความสนใจ หรือเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียน
ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรง
ชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวิทยาการใหม่ ๆ
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยส่วนรวมเป็นหลัก
ใหญ่ แต่ให้สอดคล้องกับสภาพการแก้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิหน้าที่
ของพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กองการศึกษาผู้ใหญ่ ได้วางจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ
เบ็คเซิร์จ ระดับที่ 3-4 ที่จะให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงกระบวนการ
การคิด ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการคือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ
ตนเอง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ อัน
จะเกิดผลให้แก่ผู้เรียนดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และวัฒนธรรมอันดีงาม
2. เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนรับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และสังคม

3. มีความรู้ความสามารถและทักษะเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ การศึกษาเพิ่มเติม หรือการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ได้คำนึงถึงการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง และมีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่จะแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

4. เขาใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศ รู้จักพิจารณา และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

5. มีเจตคติที่ดีต่อสังคมมาซึ่งทุกชนิต ฝึกให้ขยัน อดทน ประหยัด ตลอดจน รู้จักสงวนและบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต¹

2.4.2 หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4²

การเรียนการสอน

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และให้มีความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนที่เป็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบคนควา อภิปราย ทำงานเป็นกลุ่ม ฯลฯ

3. ผู้สอนควรจะคำนึงถึงการที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

¹กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2522), หน้า 2.

²กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กองพัฒนาการศึกษา
นอกโรงเรียน, คู่มือดำเนินงานหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4
(ม.ป.ท.), หน้า 28-30.

เวลาเรียน

ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้แบ่งภาคเรียนออกเป็น 2 ภาค ภาคเรียน ละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร โรงเรียน จะต้องเปิดสอนระดับ 3 สัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 2 คาบ ระดับ 4 สัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 3 คาบ นักศึกษาจะต้องมีเวลา เรียนระดับ 3 ไม่นเกินภาคเรียนละ 12 หน่วยกิต ระดับ 4 ไม่นเกินภาคเรียนละ 18 หน่วยกิต จะต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ภาคเรียน ไม่นับภาคฤดูร้อน จึงจะมี สิทธิ์ขอรับประกาศนียบัตรการศึกษามัธยมศึกษาผู้ใหญ่วระดับที่ 3 หรือระดับที่ 4 แล้วแต่กรณี

หน่วยกิต

รายวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตรนี้มีทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ

สำหรับวิชาสามัญ การกำหนดหน่วยกิตของรายวิชาต่าง ๆ ให้ถือ เกณฑ์ว่าวิชาที่มีค่า 1 หน่วยกิต หมายถึงวิชาที่ใช้เวลาเรียน 1 คาบ/สัปดาห์ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน คาบเรียนละ 50-60 นาที

สำหรับวิชาชีพ การกำหนดหน่วยกิตของรายวิชาต่าง ๆ ให้ถือเกณฑ์ ว่า วิชาที่มีค่า 1 หน่วยกิต หมายถึงวิชาที่ใช้เวลา $1\frac{1}{2}$ คาบ/สัปดาห์ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน หรือเวลารวมกัน 30 ชั่วโมง

สำหรับภาคฤดูร้อน ซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ ของวิชาที่เปิดสอนในภาคฤดูร้อนจะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

วิชาบังคับและวิชาเลือก

ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 จะ ต้องเรียนวิชาบังคับที่กำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตร รวม 19 หน่วยกิต และเรียนวิชา เลือกอย่างน้อย 11 หน่วยกิต (สำหรับนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุ สามเณร ให้เรียนวิชา บังคับ 10 หน่วยกิต และวิชาเลือกสามัญไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต)

ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4 จะ
 ต้องเรียนวิชาบังคับที่กำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตร รวม 23 หน่วยกิต และเรียน
 วิชาเลือกอย่างน้อย 21 หน่วยกิต (สำหรับนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุ สามเณร ให้เรียน
 วิชาบังคับ 20 หน่วยกิต และวิชาเลือกสามัญไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต)

ข้อกำหนดวิชาชีพ

วิชาชีพที่เรียนให้ไ้หน่วยกิตตามหลักสูตรนี้ อาจเป็นวิชาเดี่ยวหรือ
 รายวิชารวมกัน โดยจัดสอนในสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่เปิดสอน
 วิชาชีพและกลุ่มสนใจซึ่งจัดตามหลักเกณฑ์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือจัดสอน
 ในสถานศึกษาอื่น สถานฝึกงานอาชีพ แหล่งวิทยากร สถานประกอบการและสถาน
 ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งกรมเจ้าสังกัดหรือจังหวัดรับรองตามระเบียบกระทรวง
 ศึกษาธิการว่าควยการให้นักเรียนหาความรู้จากแหล่งวิทยากรและสถานประกอบการ
 พ.ศ. 2523

ในกรณีที่เลือกเรียนวิชาชีพที่เปิดสอนในสถานศึกษาหรือสถานฝึกงาน
 อาชีพ แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งมีไ้อยู่ใน
 ความรับผิดชอบของโรงเรียนผู้ใหญ่นั้นเป็นนักศึกษาประจำเพื่อจะนำผลมาเทียบหน่วยกิต
 ให้นักศึกษาขอความเห็นชอบจากโรงเรียนผู้ใหญ่นั้นเป็นนักศึกษาประจำเสียก่อน เมื่อไ้
 ได้รับความเห็นชอบแล้วจึงจะมีสิทธิ์สมัครเข้าเรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษานั้น ๆ ไ้
 และเมื่อเรียนจบแล้วให้นำผลการเรียนมาแสดงต่อโรงเรียนผู้ใหญ่นั้นเป็นนักศึกษาประจำ
 เพื่อบันทึกลงในระเบียบสะสมไ้เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยกิตที่กำหนด การเรียนวิชาชีพเป็น
 รายวิชาบังคับและวิชาเลือกดังกล่าวนี้ให้ยกเว้นสำหรับนักศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นพระภิกษุสามเณร

การประเมินผลการเรียน

วิธีการประเมินผลการเรียนของแต่ละวิชาให้ปฏิบัติดังนี้

ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความสนใจ หรือความถนัด
และความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

ประเมินผลระหว่างเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อศึกษาผลการเรียน
และเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

ประเมินผลปลายภาคเรียน เพื่อศึกษาผลการเรียนโดยการเรียน
ส่วนรวม

การประเมินผลเพื่อคัดล้นผลการเรียนรายวิชาใด จะต้องแจ้งให้
ผู้เรียนทราบจุดประสงค์และเกณฑ์ของการผ่านรายวิชาก่อนการสอนรายวิชานั้น

2.4.3 โครงสร้างของหลักสูตร

หมวดวิชา	ระดับที่ 3		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยกิต)	วิชาเลือก (หน่วยกิต)	
วิชาสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต	12(ส1, ส2, ส3, ส4)	-	เรียนรายวิชาใดก่อนก็ได้
วิชาภาษาไทย	4(ท1, ท2)	4(ท6, ท11)	การเลือกเรียนต้องเป็น ไปตามที่กำหนดในโครง- สร้างของวิชาภาษาไทย
วิชาคณิตศาสตร์	-	8(ค1, ค2, ค3)	การเลือกเรียนต้องเป็น ไปตามที่กำหนดในโครง สร้างของวิชาคณิตศาสตร์

หมวดวิชา	ระดับที่ 3		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยกิต)	วิชาเลือก (หน่วยกิต)	
วิชาภาษาอังกฤษ	-	30(อ1 ถึง อ10)	การเลือกเรียนต้องเป็นไปตามที่กำหนดในโครงสร้างของวิชาภาษาอังกฤษ
วิชาชีพ	3(บังคับเลือก)	เลือกเรียนได้ไม่เกิน 6 หน่วยกิต โดยไม่ซ้ำกับวิชาที่เรียนในวิชาบังคับเลือกแล้ว	ยกเว้นสำหรับพระภิกษุและสามเณรไม่ต้องเรียนวิชาชีพทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก
			สำหรับนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุและสามเณรให้เรียนวิชาบังคับ 16 หน่วยกิต วิชาเลือกสามัญอย่างน้อย 14 หน่วยกิต

หมวดวิชา	ระดับ 4		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยกิต)	วิชาเลือก (หน่วยกิต)	
วิชาสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต	13(ส5, ส6 ส7)	-	เรียนรายวิชาใดก่อน ก็ได้
วิชาภาษาไทย	7(ท3, ท4 ท5)	9(ท7, ท8, ท9, ท10, ท11)	การเลือกเรียนต้องเป็นไป ตามที่กำหนดในโครงสร้าง ของวิชาภาษาไทย
วิชาคณิตศาสตร์	-	22(ค1, ค2, ค3 ค4, ค5, ค6)	การเลือกเรียนต้องเป็นไป ตามที่กำหนดในโครงสร้าง ของวิชาคณิตศาสตร์
วิชาวิทยาศาสตร์	-	13(ว1, ว2, ว3, ว4)	สามารถเลือกเรียนได้ทุก วิชาถ้ายังไม่ได้เรียนมา ก่อนในระดับ 3
วิชาภาษาอังกฤษ	-	30(อ1 ถึง อ10)	การเลือกเรียนต้องเป็นไป ตามที่กำหนดในโครงสร้าง ของวิชาภาษาอังกฤษ
วิชาชีพ	3(บังคับเลือก และไม่เลือกซ้ำ กับที่เรียนใน ระดับ 3)	เลือกเรียนได้ไม่ เกิน 12 นก. ไม่ ซ้ำกับที่เรียนมาแล้ว ในระดับ 3 และที่ เป็นวิชาบังคับใน ระดับ 4	ยกเว้นสำหรับพระภิกษุ และสามเณรไม่ตองเรียน วิชาชีพทั้งวิชาบังคับ และวิชาเลือก

หมวดวิชา	ระดับที่ 4		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยกิต)	วิชาเลือก (หน่วยกิต)	
รวม	23	27	สำหรับนักศึกษาที่เป็น พระภิกษุและสามเณร ให้เรียนวิชาบังคับ 20 หน่วยกิต วิชาเลือกสามัญ อย่างน้อย 30 หน่วยกิต

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการนิเทศการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา ยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 โดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม พอจะมีงานวิจัยทางคานการนิเทศการศึกษาที่ควรจะนำเสนอ ดังนี้

จุไรรัตน์ หมั่นหงศ์สถาพร¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การติดตามผลการนิเทศการศึกษาสายวิชาภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา" พบว่า

1. ครูสอนภาษาไทยทั้งในโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ในทุก ๆ ด้านในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่

¹จุไรรัตน์ หมั่นหงศ์สถาพร, "การติดตามผลการนิเทศการศึกษาสายวิชาภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2515), หน้า จ.

2. ครูภาษาไทยในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท ต้องการความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ในระดับค่อนข้างมากและระดับปานกลางเท่านั้น ความช่วยเหลือที่ครูในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทต้องการในอันดับสูงสุดคือ การจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้ครู การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดหาหนังสือเกี่ยวกับภาษาไทยมาไว้ในห้องสมุด การสาธิตการใช้อุปกรณ์การสอนภาษาไทย เทคนิคการสร้างข้อสอบแบบต่าง ๆ จัดส่งเอกสารทางวิชาการและความเคลื่อนไหวทางวิชาการให้ครูทราบ และการแนะนำหนังสือที่ควรอ่านแก่ครู

3. ครูในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท ได้รับความสำเร็จในทุก ๆ ด้านในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ครูในโรงเรียนมัธยมแบบประสม ได้รับความสำเร็จในระดับค่อนข้างมากในเรื่องความสำคัญของการใช้อุปกรณ์การสอนวิชาภาษาไทยและได้รับความสำเร็จในระดับน้อยในเรื่องการเข้าใจความหมายของวัตถุประสงค์การสอนวิชาภาษาไทย และนักเรียนสามารถนำภาษาไทยไปใช้เป็นประโยชน์ได้จริง ส่วนครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ได้รับความสำเร็จในระดับปานกลางทุกรายการ

4. ความช่วยเหลือที่ครูในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท ได้รับจากศึกษานิเทศก์ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของครูหลังจากได้รับการนิเทศการศึกษา

5. ครูในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศึกษานิเทศก์สายวิชาภาษาไทยในระดับปานกลางเกือบทุกรายการ

6. ปัญหาและอุปสรรคของการนิเทศการศึกษาสายวิชาภาษาไทย คือ ศึกษานิเทศก์มาปฏิบัติงานนิเทศที่โรงเรียนน้อยครั้งเกินไป ระยะเวลาในการนิเทศการศึกษาก่อนแต่ละครั้งสั้นและเร่งรัดเกินไป ศึกษานิเทศก์จัดอบรมวิชาภาษาไทยทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนน้อยครั้งเกินไป ห้องเรียนและอาคารสถานที่มีจำกัดไม่สามารถจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนได้ตามต้องการ จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลเต็มที่ จำนวนครูไม่เพียงพอกับการปรับปรุงและส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย และหนังสือทางวิชาภาษาไทยมีไม่เพียงพอ

ธีรเทพ ทองสติกย์¹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์" โดยส่งแบบสอบถามให้แก่ครูประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง ของ 8 จังหวัด ในภาคการศึกษา 7 พินิจโลก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูเห็นว่าศึกษานิเทศก์ควรมีอายุระหว่าง 30-50 ปี มีวุฒิการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 5 ปี และทำการนิเทศได้อย่างน้อย 3 วิชา ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติตนน้อย ไม่สนองความต้องการของครูในด้านการเยี่ยมनिเทศ โรงเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน สังเกตการสอน การประชุมครู การแนะนำด้านการเรียนการสอน การแนะนำรายหมวกวิชา ครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ไปช่วยเหลือหรือแนะนำบ่อย ๆ ปฏิบัติตนเป็นกันเองกับครู ต้องการให้เขาเยี่ยมชั้นเรียน การสอน สาธิตการสอน แนะนำวิธีสอนแบบใหม่ ๆ แนะนำวิธีทำอุปกรณ์ แนะนำเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา ช่วยแก้ปัญหาที่ด้านการเรียนการสอน ต้องการได้รับคำแนะนำในหมวกวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ครูมีความรู้สึกว่าศึกษานิเทศก์ช่วยแก้ปัญหาที่ด้านการเรียนการสอนได้เพียงเล็กน้อย ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้ในระดับปานกลาง ครูต้องการแนะนำเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การประเมินผลการศึกษา การค้นคว้าทดลองมาก แต่ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติตนน้อย ส่วนในด้านการปฏิบัติตนเองของศึกษานิเทศก์ในค่านิยมสัมพันธ การให้กำลังใจ การประสานงาน การแบ่งงาน การรับฟังเหตุผลและเป็นประชาธิปไตย ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้ดีใกล้เคียงกับความต้องการของครู สำหรับการปฏิบัติงานด้านการผลิต จัดหา ประมวลการสอน โครงการสอน และหนังสืออ่านประกอบนั้น สนองความต้องการของครูได้พอสมควร แต่การผลิตเอกสาร วารสารเสนอแนะทางวิชาการ เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ การจัดศูนย์วิชาการ ยังมีเป็นส่วนน้อย ทัศนคติทั่วไปของครูที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์มีได้เป็นไปในทางที่ดี

¹ธีรเทพ ทองสติกย์, "ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า ๑-๖.

ทวี ชำนินอก ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการการนิเทศการสอน วิชาภาษาไทยของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทยทุกคนในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 แห่ง สรุปผลการวิจัยได้ว่า อาจารย์สอนภาษาไทยในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการการนิเทศการสอนภาษาไทยทางต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อสร้างโปรแกรมการสอนล่วงหน้า ความรู้เนื้อหาวิชาพื้นฐาน การปรับปรุงวิธีสอนการสร้างและการใช้อุปกรณ์การสอน การวัดและการประเมินผลการสอน ผู้สอนมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดเวลาไม่เหมาะสมกับเนื้อหาในหลักสูตร ซากตำราเรียน เอกสารประกอบคำบรรยาย และอุปกรณ์ประกอบการสอน อาจารย์มีงานพิเศษทำมากนอกจากการสอน และอาจารย์ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน อุปสรรคในการปรับปรุงการสอนภาษาไทยคือ ขาดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ร่วมงาน และขาดงบประมาณในการปรับปรุงการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนได้เสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนภาษาไทยว่า ควรให้อาจารย์ทุกคนมีโอกาสได้รับการอบรมสัมมนา เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ และผู้บริหารควรจะติดตามผลการสอนอย่างสม่ำเสมอ¹

วิลาวัลย์ จำรูญโรจน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศวิชา สังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูสังคมศึกษา และศึกษานิเทศก์ สายสังคมศึกษา" สรุปผลการวิจัยได้ว่า

1. ปัญหาด้านโครงการนิเทศวิชาสังคมศึกษาได้แก่ การขาดงบประมาณในการจัดทำหนังสือและวารสารทางวิชาการ การขาดการประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศภายในโรงเรียนกับศึกษานิเทศก์จากกระทรวงศึกษาธิการ

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนคือ อุปกรณ์การสอนมีไม่เพียงพอ

¹ ทวี ชำนินอก, "ความต้องการการนิเทศการสอนวิชาภาษาไทยของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า จ.

3. ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนและผู้บริหาร คือผู้บริหารขาดการนิเทศภายในโรงเรียน

4. ปัญหาเกี่ยวกับครูสังคมศึกษา ไค้แก่ ครูไม่มีโอกาสได้ดูการสาธิตการสอนที่ดี ซาคความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมในการสอนแม้ได้รับการนิเทศแล้ว

5. ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนและผู้ปกครอง ไค้แก่ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการช่วยเหลือโรงเรียน โรงเรียนไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือโรงเรียน

6. ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว คือ ศึกษานิเทศก์ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูเท่าที่ควร¹

ค.ศ. 1954 ลูเทอร์ เอเวอเรท แบริดฟิลด์ (Luther Everette Bradfield) ได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อประเมินผลงานที่ศึกษานิเทศก์ในโรงเรียนประถมศึกษาบางแห่งในรัฐอาร์คันซอส ไค้ปฏิบัติไปแล้วเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่ครู โดยใช้วิธีสังเกตแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ

1. ควรส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยและค้นคว้าทดลองมากขึ้น
2. ควรนำถึงการศึกษาปัญหาต่าง ๆ เป็นกลุ่ม
3. ควรมีการแนะนำครูให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
4. ควรย้ำความสำคัญในการใช้วัสดุประกอบการสอน ปรับปรุงวิธีสอนและโครงการประจำวัน
5. ศึกษานิเทศก์ควรช่วยให้ครูใหม่รู้จักปรับตัว และช่วยให้เริ่มการสอนด้วยดี

¹ วัลลาวัลย์ จารุญโรจน์, "ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า จ.

6. ควรให้ครูมีโอกาสได้ศึกษาสภาพการเรียนการสอนในห้อง
7. ศึกษาในเทศก์ ครูใหญ่ และครูน้อย ควรทำงานร่วมกันให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น¹

ต่อมา ค.ศ. 1956 ฮาร์ลัน เจ. เทรนเนอโพล (Harlan J. Trennepohl) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความช่วยเหลือในการนิเทศการศึกษาที่ครูใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐแคนซัสต้องการและได้รับ ในปี 1955-1956" ทำการวิจัยโดยสัมภาษณ์กลุ่มครูใหม่ที่คัดเลือกมา ส่งแบบสอบถามไปยังครูใหม่และศึกษานิเทศก์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูต้องการความช่วยเหลือในการนิเทศการศึกษามากกว่าที่ครูเคยได้รับ ครูได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์มากที่สุดในเรื่องความเข้าใจในสภาพชุมชน และในด้านการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ทางอาชีพ ได้รับความช่วยเหลือน้อยที่สุดในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่มีต่อชั้นเรียน และการประเมินพิเศษเกี่ยวกับเรื่องระบบโรงเรียน สิ่งที่ครูต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด แต่ได้รับน้อยที่สุดคือ การวางแผนในการสอนเด็กที่เรียนอ่อน และที่เรียนเก่ง การพัฒนาและรักษาระเบียบวินัยที่ปฏิบัติได้ การช่วยให้ประสบความสำเร็จในการสัมภาษณ์และการประชุมปรึกษากับผู้ปกครอง กลวิธีการนิเทศการศึกษาที่ใหม่มากที่สุด คือการประชุมก่อนเปิดเรียน ภาคฤดูหนาว การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การประชุมคณะครู การจัดทำคู่มือครูต่าง ๆ กลวิธีการนิเทศการศึกษาที่ครูและศึกษานิเทศก์ต้องการมาก แต่ใช้ไม่บ่อยคือการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับการศึกษา การสังเกตการสอน การประชุมปฏิบัติการ การเยี่ยมเยียนครูระหว่างโรงเรียนและการสาธิตการสอน ปัญหาสำคัญของครูใหม่คือการจัดรักษาระเบียบวินัยที่ปฏิบัติได้กับการจัดสอนของความแตกต่างของบุคคล²

¹Luther Everette Bradfield, "The Extent to Which Supervisory Practices in Selected Elementary Schools of Acansas are consistant with Generally Accepted Principles of Supervision," Thesis Abstract Services. Vol.5, (1954) : 13-16.

²Harlan J. Trennepohl, "Supervisory Assistance Needed and Received by Beginning Elementary Degree Teacher in Kansas, 1955-1956," Dissertation Abstracts International Vol.18, No.2, (March, 1958) : 952.

ปี ค.ศ. 1971 บอบบี้ เกรย์ มาโลน (Bobby Gray Malone) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี ได้วิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับเลือกมาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะแล้ว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการปรับปรุงแบบสอบถามของวานเนอร์ (Warner, 1966) ในการวิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้แก่อาจารย์ใหญ่และครู ได้รับแบบสอบถามคืนจากอาจารย์ใหญ่ 120 คน และจากครู 394 คน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์ใหญ่และครูมัธยมศึกษามีความเห็นตรงกันในด้านการเอาใจใส่เกี่ยวกับคุณค่าของการปฏิบัติงานนิเทศมากกว่าการเอาใจใส่ว่าอาจารย์ใหญ่จะทำอะไร เห็นว่าการเยี่ยมชั้นเรียน และการประชุมครูเพื่อเป็นสื่อในการนิเทศมีคุณค่าน้อย อาจารย์ใหญ่ปฏิบัติงานในด้านการเยี่ยมชั้นเรียนน้อยกว่าคนอื่น ๆ ทั้งอาจารย์ใหญ่และครูให้ความสำคัญการอบรมครูประจำการ และการปฏิบัติหน้าที่พิเศษต่าง ๆ ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการนิเทศ และอาจารย์ใหญ่ให้ความสำคัญการปฏิบัติทุกด้านมากกว่าครู¹

ในปีเดียวกัน โกลเวอร์ ซีซิล คาร์ลตัน (Glover Cecil Carlton) ได้ศึกษาบทบาทของศึกษานิเทศก์ที่เป็นจริงตามทัศนะของครูประถมศึกษา จำนวน 1,044 คน ครูใหญ่จำนวน 52 คน ผลปรากฏว่า บทบาทของศึกษานิเทศก์ที่เป็นจริงนั้น ได้แก่ การช่วยเหลือพัฒนาโครงการสอน ช่างงานประจำเกี่ยวกับการบริหาร ช่วยกำหนดนโยบายของโรงเรียน ร่วมมือในการประชุมครู และช่วยคัดเลือกแบบเรียน

¹Nobby Gray Malone, "Supervisory Practices of Principals in Selected Accredited Secondary Schools in Mississippi," Dissertation Abstracts International Vol.32, No.3, (September 1971) : 1233 - A.

ส่วนบทบาทในอุดมคตินั้น เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวางแผนเตรียมการ
 เชื่อมโรงเรียนเพื่อสังเกตการสอน ช่วยเหลือครูจึกเนื้อหาวิชา คัดเลือกอุปกรณ์
 การสอน และทำโครงการสอน¹

จากการวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การนิเทศที่ครูได้
 รับจากศึกษานิเทศก์ยังไม่เพียงพอ ครูต้องการความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ใน
 ด้านต่าง ๆ มาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Glover Cecil Carlton, "Role of Instructional Supervisors as Perceived by Teachers and Principals in Selected Florida Elementary School," Dissertation Abstracts International Vol.36, No.4, (October 1975) : 4406 - A.